Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 22.10.1970, sp. zn. 3 Cz 28/70, ECLI:CZ:NS:1970:3.CZ.28.1970.1

Číslo: 44/1971

Právní věta: Ochrana těhotných žen a matek ve smyslu ustanovení § 153 až § 162 zák. práce náleží všem těmto trvale pracujícím ženám, ať již vykonávají práci v pracovním nebo členském poměru družstevním či v jiném trvalém pracovním vztahu. Každý z těchto vztahů lze proto skončit jen zcela výjimečně z důvodů uváděných v ustanovení § 155 zák. práce.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 22.10.1970

Spisová značka: 3 Cz 28/70

Číslo rozhodnutí: 44

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Člen družstva, Ochrana žen a matek, Pracovní poměr, Skončení pracovního poměru, Sociální zabezpečení, Výpověď z pracovního poměru

Předpisy: 100/1960 Sb. § C20
§ 120
§ 132 169/1964 Sb. § C9
§ 153
§ 162
§ 53
§ C15
§ C16 65/1965 Sb. § 46
§ C27 99/1963 Sb. § 6

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 44/1971 sb. rozh.

Ochrana těhotných žen a matek ve smyslu ustanovení § 153 až § 162 zák. práce náleží všem těmto trvale pracujícím ženám, ať již vykonávají práci v pracovním nebo členském poměru družstevním či v jiném trvalém pracovním vztahu.

Každý z těchto vztahů lze proto skončit jen zcela výjimečně z důvodů uváděných v ustanovení § 155 zák. práce.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 22. 10. 1970, 3 Cz 28/70)

Žalobkyně se domáhala určení, že okamžité zrušení jejího pracovního poměru u žalovaného JZD je neplatné, a dále uložení povinnosti žalovaného družstva nahradit jí mzdu částkou 10 830 Kčs. Uváděla, že od roku 1965 byla v žalovaném JZD zaměstnána jako zemědělská dělnice a pracovala celoročně v rostlinné výrobě; členkou družstva nebyla, ale družstvo ji odměňovalo stejně jako členy JZD a byly jí poskytovány i naturálie ze společné záhumenky; kromě toho jí družstvo vyplácelo přídavky na nezaopatřené děti částkou 1990 Kčs. Dne 14. 5. 1969 oznámil jí vedoucí polní skupiny, že podle příkazu předsedy JZD nesmí nadále u žalovaného družstva pracovat a vykázal ji z práce. Žalobkyně uváděla, že žalované družstvo nemělo k takovému postupu žádný důvod a že nepřihlíželo ani k tomu, že pečuje sama o dítě mladší jednoho roku.

Okresní soud ve Znojmě žalobu zamítl. Zjistil, že žalobkyně nebyla členkou družstva, a že mezi účastníky nedošlo ani k uzavření pracovní smlouvy, že však žalobkyně od r. 1964 v družstvu pracovala a že za svou práci byla odměňována jako členka JZD. Dospěl proto soud prvního stupně k závěru, že na vztah žalobkyně k družstvu nutno pohlížet jako na vztah občana, který v družstvu trvale pracuje podle pracovních příkazů orgánu družstva, že takový vztah se posuzuje podle zákoníku práce, jen pokud to zákoník práce výslovně stanoví anebo pokud to určují zvláštní předpisy anebo stanovy, a že proto vztah žalobkyně k družstvu nutno posoudit tak, jako by byla členkou družstva, a z tohoto hlediska pak posuzovat i otázku, zda družstvo bylo oprávněno žalobkyni z družstva propustit. Z provedeného dokazování vzal pak soud prvního stupně za prokázáno, že žalobkyně soustavně a hrubě porušovala pracovní kázeň, a měl proto za to, že družstvo v souladu s ustanovením článku 15 odst. 4 Vzorových stanov JZD rozhodlo, že nebude nadále žalobkyni zaměstnávat.

Krajský soud v Brně rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. V odůvodnění svého rozhodnutí soud druhého stupně dovozoval, že vzhledem k tomu, že žalobkyně pracovala v družstvu jako nečlenka po řadu let (od r. 1964), vznikl mezi ní a družstvem souhlasným projevem vůle obou účastníků specifický pracovní vztah, o němž se hovoří v článku 16 odst. 1, věta druhá, Vzorových stanov JZD, a že k zániku tohoto pracovního vztahu postačí jen projev vůle kteréhokoliv účastníka směřující ke zrušení uvedeného právního vztahu.

Nejvyšší soud ČSR rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, podané generálním prokurátorem ČSR, tak, že rozsudky soudů obou stupňů byl porušen zákon.

Z odůvodnění:

Podle zjištění soudů obou stupňů žalobkyně nebyla členkou družstva a nebyla s družstvem v pracovním poměru. Pokud soud prvního stupně vyvodil, že je třeba na žalobkyni hledět tak, jako by byla členkou družstva a proto ve smyslu článku 15 odst. 4 Vzorových stanov JZD (vyhláška č. 169/1964 Sb.) mohlo žalobkyni propustit, posoudil věc po stránce právní v rozporu se zákonem.

V článku 16 odst. 2, věta druhá, Vzorových stanov JZD se sice stanoví, že pracovní vztahy osob trvale pracujících v družstvu, které nesplňují podmínky, aby s nimi byl uzavřen trvalý pracovní poměr, se posuzují jako pracovní vztahy družstevníků; to však neznamená, že také vznik a zánik tohoto specifického pracovního vztahu se řídí ustanoveními platnými pro vznik a zánik členství družstevníků (čl. 9 a 15 Vzorových stanov JZD). Pracovními vztahy ve smyslu článku 16, odst. 2, věta druhá, Vzorových stanov JZD, nutno rozumět jen vztahy mezi takovýmto pracovníkem a družstvem, jež vyplývají z jeho pracovní činnosti, např. odměňování za práci, dodržování pracovní kázně apod. Nelze v té souvislosti přehlédnout, že článek 16 Vzorových stanov JZD je zařazen v části třetí těchto stanov, která upravuje organizaci práce v družstvu, zatímco vznik a zánik členství je upraven v části druhé Vzorových stanov JZD. Nepřichází tedy v úvahu při ukončení pracovního vztahu osob uvedených v článku 16 odst. 2, věta druhá, Vzorových stanov JZD použití ustanovení článku 15 těchto stanov, jak

se domníval soud prvního stupně.

Správný je závěr soudu druhého stupně, že u osob, které trvale v družstvu pracují a nesplňují podmínky, aby s nimi mohl být uzavřen trvalý pracovní poměr, jde o specifický pracovní vztah práva zemědělskodružstevního, který může každý z účastníků kdykoliv jednostranným projevem vůle zrušit. Tím však není vyřešena otázka, zda ochrana žen, uvedených v ustanovení § 155 zák. práce, se vztahuje i na nečlenky, které v družstvu trvale pracují ve smyslu článku 16 odst. 2, věta druhá, Vzorových stanov JZD.

V hlavě sedmé, v oddílu druhém zák. práce, kde jsou zařazena ustanovení § 162 a § 155, jsou upraveny pracovní podmínky těhotných žen a matek. Tato odchylná ustanovení od obecných pracovních podmínek jsou zdůvodněna posláním žen jako matek a fyziologickými zvláštnostmi jejich organismu. Uváděná ustanovení jsou provedením článku 20 odst. 3 Ústavy ČSSR, podle něhož muži a ženy mají stejné postavení v rodině, v práci i ve veřejné činnosti, a článku 27 Ústavy ČSSR, podle něhož toto rovnoprávné postavení žen je zajišťováno zvláštní úpravou pracovních podmínek. Z uvedeného vyplývá, že ochrana těhotných žen a matek upravená v hlavě sedmé, v oddílu druhém zákoníku práce má charakter práv sociálních, která se poskytují všem trvale pracujícím ženám, jež jsou v životní situaci v těchto ustanoveních uvedené, ať již vykonávají práci v pracovním nebo členském poměru družstevním či v jiném trvalém pracovním vztahu. U těchto základních práv sociálních je pojmově vyloučeno, aby byla poskytována jen ženám pracujícím v pracovním či členském poměru. Z charakteru těchto práv plyne, že se poskytují všem ženám pracujícím v jakémkoliv trvalém pracovním vztahu. Proto také v ustanovení § 162, věta první, zák. práce se výslovně uvádí, že ustanovení hlavy sedmé se vztahují i na ženy ve výrobních družstvech a v jednotných zemědělských družstvech, aniž se rozlišuje mezi členkami a nečlenkami.

Pokud se pak týká ukončení členství v těchto družstvech u žen, jež jsou v životní situaci předpokládané v ustanovení § 155 zák. práce, bylo nutno upravit je tak, aby to odpovídalo sociálnímu charakteru práv náležejících těmto ženám. Proto je v druhé větě ustanovení § 162 odst. 1 zák. práce stanoveno, že družstva při skončení členského poměru postupují v souladu s ustanovením § 155 zák. práce. Tím došlo u členek jednotných zemědělských družstev, které jsou v životní situaci, již má na zřeteli ustanovení § 155 zák. práce, ke specifické úpravě ukončení členství, která je odchylná od obecného ustanovení článku 15 odst. 4 Vzorových stanov JZD. Druhá věta ustanovení § 162 zák. práce výslovně upravuje u těchto žen jen skončení členského poměru; to je třeba vysvětlit tím, že takové výslovné úpravy bylo zapotřebí právě proto, že se odchyluje od obecné úpravy skončení členství podle Vzorových stanov JZD. Naproti tomu Vzorové stanovy, jak už bylo uvedeno, neupravují ukončení jiného trvalého pracovního vztahu kromě členského nebo pracovního poměru, a proto nebylo třeba takovou výslovnou úpravu u těchto žen do ustanovení § 162 zák. práce pojímat. Ale právě sociální charakter ochrany žen trvale pracujících v jakémkoliv pracovním vztahu vede nutně k závěru, že při ukončení jiného trvalého pracovního vztahu než členského vztahu nebo pracovního poměru žen v JZD je třeba postupovat podle ustanovení § 162 odst. 1, věta druhá, a v souladu s ustanovením § 155 zák. práce. To znamená, že tento trvalý pracovní vztah žen v životní situaci, uváděné v ustanovení § 155 zák. práce, bude moci být skončen jen zcela výjimečně v případech uvedených v ustanovení § 46 odst. 1 písm. a) a b) a § 53 zák. práce.

Poněvadž soudy obou stupňů vycházely z jiného právního názoru, ponechaly nepovšimnutu ochranu žalobkyně podle ustanovení § 162 odst. 1 a § 155 zák. práce a neučinily proto ani potřebná skutková zjištění o tom, zda žalobkyně v době zrušovacího projevu byla ženou, která trvale pečovala o dítě mladší než jeden rok, případně, zda byla osamělou ženou, která trvale pečovala o dítě mladší než tři roky.

Svým postupem v řízení a svými rozhodnutími porušily proto soudy obou stupňů zákon v ustanovení § 6, § 120 a § 132 o. s. ř. v souvislosti s ustanoveními § 162 ods. 1 a § 155 zák. práce se zřetelem na

článek 15 odst. 4 a článek 16 odst. 1, 2 Vzorových stanov jednotných zemědělských družstev (vyhláška č. 169/1964 Sb.).